

1. בראשית פרק מט

(יט) גֹד גְדוּד יְגוּדְנוּ וְהוּא יִגְד עֶקֶב: ס
(כ) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחֶמּוֹ וְהוּא יִתֵּן מֵעֲדָנֵי מֶלֶךְ: ס
(כא) נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחָה הִנְתֵּן אֲמָרֵי שֶׁפֶר: ס

2. רש"י בראשית פרק מט

(יט) **גד גדוד יגודנו** - כולם לשון גדוד הם... **גד גדוד יגודנו** - גדודים יגודו הימנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ: **והוא יגוד עקב** - כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: **עקב** - בדרך ובמסלותם שהלכו ישובו... **(כ) מאשר שמנה לחמו** - מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין. וכן ברכו משה (דברים לג כד): "וטובל בשמן רגליו", כמו ששנינו במנחות (דף פה ב): "פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא לשמן" וכו': **(כא) אילה שלוחה** - זו בקעת גינוסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ. **אילה שלוחה** - אילה משולחת לרוץ: **הנותן אמרי שפר** - כתרגומו. **דבר אחר** - על מלחמת סיסרא נתנבא (שופטים ד ו): "ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי" וגו', והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון שלוח (שופטים ה טו): "בעמק שלח ברגליו": **הנותן אמרי שפר** - על ידם שרו דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף יג א). ותרגומו: "יתרמי עדה" - יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

3. רמב"ן בראשית פרק מט

(יט) **גד גדוד יגודנו** והנכון שיהיה כמו "לעלות לעם יגודנו" (חבקוק ג טז), **יאמר כי גדוד יגודנו תמיד, שיהיו לו מלחמות רבות ופשט גדוד עליו בארצו, והוא יגוד אותו על עקבו, שיתגבר עליו וירדוף אותו והם ישובו על עקב בשתם, שבה אותם בגבורה ונצוח כל הבאים עליהם למלחמה.** וזה כענין ברכת משה רבינו בהם (דברים לג כ): "ברוך מרחיב גד כלביא שכן", בעבור שירש ארץ רחבת ידים וגדולה מאד והיא בעבר הירדן, היו באים עליהם תמיד גדודי עמון ומואב שכניו הרעים התובעים בנחלה ופושטים עליהם, והוא כלביא שכן על טרפו, מקולם לא יירא ומהמונם לא ייחת. וזה פירוש נאה למדתיו מן הירושלמי שאמרו במסכת סוטה (פ"ח ה"י): "גד גדוד יגודנו - גייסא אתי מגיסתא והוא מגייס לה", לומר כי הגייס יבא לאסוף חיל ולגייס עליו, והוא יגוד עליהם ויביא גדודיו בארצם:

4. רד"ק בראשית פרק מט

(כ) מאשר - במ"ס, נראה כי על מקצת ארצו אמר שתהיה שמנה, ולחמו הוא ארצו, כי היא המוציאה לחם, והלחם כלל לכל מאכל, והיה בארצו זיתים לרוב, וכן אמר משה: "וטבל בשמן רגליו", וכן שאר פירות ארצו היו שמנים: **והוא יתן מעדני מלך** - לפי שארצו תהיה שמנה ישלח

מפירותיה למלכים למעדן: **(כא) נפתלי אילה שלוחה** - נתנבא על התשועה שתבא על ישראל על יד איש משבט נפתלי והוא ברק, ועל יד דבורה, והיא כאילה שהיא קלה ברגליה, ולא אמר איל, כי עיקר המעשה על יד נקבה היה והיא דבורה, ואמר שלוחה, כאלו שלוחה למהר המעשה וכן נאמר בשירה על ברק "בעמק שלח ברגליו" ואמר על השירה שישירו אחר התשועה "הנותן אמרי שפר":

5. רבינו בחיי בראשית פרק מט

(כ) מאשר שמנה לחמו - מאכלו שמן על שם ריבוי הזיתים שהוא בחלקו של אשר והוא מושך שמן כמעין, וכן פירש משה רבינו ע"ה: (דברים לג, כד) "וטובל בשמן רגליו", והיה הכתוב ראוי לומר: אשר שמנה לחמו. אבל יתכן לומר בטעם תוספת המ"ם שבא להורות על הפלגת הדבר, כי אין צריך לומר שתהיה הברכה ברבוי השמן בחלקו של אשר, כי אם גם בשאר הארצות תמצא ברכת רבוי השמן מחלקו של אשר, וזה טעם תוספת המ"ם כי ממנו שפע השמן, ומאתו יובל לשאר הארצות. **(כא) נפתלי אילה שלוחה** - **ע"ד הפשט**, ברכו בקלות שיהיו בני נפתלי קלים כאילה לרוץ ולבשר בשורות טובות ולהודיעם תחלה, כאילה זו המבשרת בכתב השלוח בין קרניה. **וע"ד המדרש (ב"ר צט, יג):** "נפתלי אילה שלוחה - זו בקעת גינוסר שממהרת פירותיה כאילה. "הנותן אמרי שפר" - שהיו בני נפתלי מכבדים את המלכים מפירותיהם, והיו משפרים דבריהם, והמלכים היו מתרצים להם". **ד"א:** "נפתלי אילה שלוחה" - מלמד שקפץ למצרים כאילה להביא שטרי המערה לקבור את אביו, ולא הספיק לילך עד שעמד חושים בן דן והרגו לעשו על שהיה מעכב על קבורתו של יעקב, כן דרשו בב"ר.

6. העמק דבר בראשית פרק מט

(כ) מאשר שמנה לחמו - ידוע שהיה לזה השבט רוב שמן זיתים, והיה משתמש הרבה להשמין לחמו. ואמר "מאשר" ולא אשר, **לרמז שלא רק טבע חלק ארצו גרם לזה, אלא שהוא בעצמו גרם לזה** כדאיתא במנחות דפ"ה ב', שהיה עשיר גדול בעצמו עוזק תחת זיתיו והוא עצמו מסקל בשדהו, עד שתמה ע"ז האיש שבא לקנות שמן ממנו:

7. אלשיך על בראשית פרק מט פסוק כ

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך - הנה מ"ם של "מאשר" יתירה! אך אמר כי גם שא"י זבת חלב ודבש, וחלקו שמן מהשאר, אינו כי טבע חלקו דשן מהשאר, כי לא כן הוא, **כי אם שמאשר נמשך ששמנה לחמו, מזכותו היא, כי והוא יתן לצדקה מעדני מלך, כי לעצמו לא היה אוכל למעדנים רק סיפוק הכרחי, ולעניים בעין יפה היה נותן מעדני מלך.** ובאומרו "יתן" לשון עתיד, כיוון כי הקדים הוא יתברך להשמין לחמו מקודם על זכות מה שהוא יתן אחר כן מעדני מלך, כי מחשבה טובה צירפה למעשה: